

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

BENDEFY-BENDA László

Jankó János afrikai tanulmányai

Eredeti közlés/Original publication:

1934, in: Bendefy-Benda László: *Magyar utazók Afrikában (I. Felfedezők)*, Budapest, Magyar–Etiópiai Expedíció Országos Bizottsága, 203–207. old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.700

Dátum/Date: 2013. november 09. / November 09.

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

Bendefy-Benda László: Jankó János afrikai tanulmányai, *AHU MATT*, 2013, pp. 1–6. old., No. 000.000.700, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

nagyobb könyvtárakban

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, Jankó János mint Afrika-kutató, Jankó János afrikai tanulmányúttjai, Jankó János afrikai kutatásainak tématerületei

African studies in Hungary, János Jankó as a researcher of Africa, study tours by János Jankó in Africa, fields of African research by János Jankó

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

JANKÓ JÁNOS AFRIKAI TANULMÁNYAI (könyvfejezet)

Bendefy-Benda László

Jankó János 1868. március 13-án született Budapesten. Atyja a hasonló nevű, hírneves festőművész és rajzoló, a maga korának utolérhetetlen karikatúristája. Fia nem örökölte atyja kiváló rajzkészségét, de annál inkább a képességet arra, hogy mindent megfigyeljen, csoportosítson, és helyesen értékeljen a legnagyobbaktól a legapróbb részletekig.

Már kora ifjúságában, 15–18 éves korában kitűnt érettségével és komoly, korát meghazudtoló, értékes dolgozataival. Mint a legtöbb fiatalember, akiben még nem forrott, nem kristályosodott ki egy tudományág iránti komoly vonzalom, Jankó János is sok mindenfélével foglalkozott, de ahogy haladt az idő a feje felett, érdeklődése mindinkább a földrajz felé fordul, és olthatatlan vágyat érez, hogy Afrikába menjen.

Hogy céljait elérje, a legkézenfekvőbb lehetőséget, az orvosi pályát választotta. Medikusként kezdte meg egyetemi tanulmányait, de nem sokáig maradt az orvosi karon, hanem a bölcsészetre lépett át, mint földrajz-szakos tanárjelölt.

Már ekkor, 19 éves korában az Uélle folyó tisztázatlan problémája izgatja. Tanulmányai alapján felállított egy elméletet, amely szerint az Uélle folyó valószínűleg az Itimbirinek a felső folyása lehet. Későbbi kutatásai és mások beható tanulmányai során bebizonyult, hogy Jankó János ezúttal tévedett, de annyi – látszólag meggyőző – érvet tudott felhozni elmélete mellett, hogy nemcsak a hazai, hanem még komoly külföldi szakfolyóiratok is helyt adtak erre vonatkozó dolgozatainak.

Az igazi utazónak nem szabad egyoldalúnak lennie. Két-három, sőt, minél több tudományágat kell párhuzamosan művelnie, hogy utazásai során minél több irányban eredményes munkálkodást fejthessen ki. Jankó János a földrajz mellett különösen a botanika iránt mutatott már fiatal korában nagy hajlandóságot és rátermettséget. 1889-ben a platánok leszármazásáról írt dolgozatát ugyan a magyar szakfolyóiratok nem fogadták el közlésre, de a legtekintélyesebb német és angol

szaklapok közölték azt, és szerzőjének igen nagy elismeréssel adóztak. Később is voltak hírneves botanikusok (pl. Jaennicke, 1901), akik elfogadták, és alátámasztották a 21 éves Jankó János genetikai fejtegetéseit a platánokat illetően.

Nagyobb lélegzetű, botanikai tárgyú dolgozatainak, cikkeinek és tudományos értekezéseinek száma a tízet meghaladja.

A néprajzzal csak 1891-től kezdve foglalkozott. Hogy mi készítette arra, hogy a szorosabban vett geográfiától elforduljon, nem tudjuk. Valószínűleg azért, mivel mint tanár, nem akart működni, és földrajzi vonatkozású állás – sajnos –nem kínálkozott a számára. Első jelentős, néprajzi munkájának címe: »Die Barabra«. Afrikai tanulmányútján összegyűjtött anyagát adta közre ebben az értékes munkában.

Később mindig többet és többet foglalkozik a néprajzzal, egyik tartalmas etnográfiai tárgyú munkája a másik után jelenik meg. Ebbeli munkásságát fényes elismerésben részesítette a kormány akkor, midőn 33 éves korában a Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztálya élére, Xantus János igazgató örökébe, igazgatóvá nevezték ki.

Bezzeg nem siettek ennyire az elismeréssel és támogatással akkor, midőn oly régóta tervezett afrikai útjának megvalósításáról volt szó! Erre 1888-ban került sor. Teljesen elhagyottan, de magabízón állott Jankó a nagy út előtt. Egyik cikket a másik után írja a hírlapokba, hogy összekuporgathasson magának annyit, amennyi az útra szükséges. Valamelyes kisebb összeget ki tudott könyörögni a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarától, azzal, hogy megbízatást kapott hazai kereskedelmünk és iparunk afrikai érdekeinek és lehetőségeinek tanulmányozására.

1888. április havában hajóra szállott tehát Triesztben, és Alexandriába tartott. Határtalan örömmel lépett Afrika földjére: leborult és megcsókolta forró homokját! Egyelőre a tengerparton maradt, ahol a Nílus deltájának tervbe vett tanulmányozása miatt hosszabb tartózkodásra rendezkedett be. Tanulmánya a delta fejlődésének mikéntjére és intenzitására szorítkozott. A fizikai földrajzi vonatkozásokon kívül figyelemmel kísérte azt is, hogyan befolyásolja a folyton előbbre nyomuló delta a hajózási, illetve kikötési viszonyokat és lehetőségeket.

Alig egy heti ott tartózkodás után a delta mocsaraiban forró lázat kapott, ám ennek ellenére is kitart a kemény magyar, míg – pár hét múlva – kitűzött feladatát sikerrel meg nem oldja. Erről szóló tanulmánya »A Nílus deltája. A delta földtani és földrajzi felépülése. 4 táblával« címmel a *Földtani Intézet Évkönyvei* VIII. kt.-ben jelent meg

1890-ben, ezen kívül elért tudományos eredményekről több, értékes értekezésben számolt be a *Földtani Közlöny* és a *Földrajzi Közlemények* hasábjain is.

Ezekon kívül Jankó becsülettel eleget igyekezett tenni a Kereskedelmi és iparkamara által rárótt megbízásnak is. Ezirányú tanulmányainak eredményei »Érdekeink Éjszak-Afrikában« és »Kereskedelmünk Éjszak-Afrikában« címmel a *Nemzetgazdasági Szemle* 1888-iki évfolyamában, valamint »Afrika és a magyarok« címmel a *Budapesti Szemle* 1888-iki évfolyamában jelentek meg.

Felemlített dolgozatain kívül ezidőből, vagy korábbról a következő tanulmányai kelteződtek: »Faroszongo vízesés a Kongón« (*Budapesti Szemle*, 1887.); »A Kongo név eredete« (*Földr. Közl.*, 1887.); »Az Uélle kérdés« (ugyanott, 1888.); »Egyiptom éjszaki partjain« (ugyanott, 1888.); »Egyiptom geológiájához« (*Földtani Közlöny*, 1889.). Ezen kívül dolgozatai számos külföldi szaklapban is megjelentek.

Betegségéből felépülve azonnal újabb utazásra gondolt és annak előkészületei foglalták el. Már egy év múlva Tuniszban és Tripolisban találjuk, ahol komoly földrajzi tanulmányok foglalkoztatták. Munkásságának komoly értékét mi sem jellemzi jobban, mint az, hogy Georg Schweinfurth, a világhírű Afrika-kutató külön kérte, hogy Jankó János idevonatkozó munkáit küldjék meg neki.

Tuniszi tanulmányútjáról szólnak »A tunisi Dsebel Bu Kornein geológiájához« (*Földtani Közlöny*, 1890. évf.); »Az ámin czéhrendszer Tuniszban« (*Élet*, 1893. évf.) című dolgozatai.

Ezek az utazások csak néhány hétig tartottak, amit nem is csodálhatunk, hiszen azidőben Jankó János még az egyetem hallgatója volt. Éppen rövid afrikai tartózkodása és komoly stúdiumai, útjának leg gondosabb előkészítése magyarázzák, hogy Jankó János utazásai nem jártak hajmeresztő kalandokkal, sem hősiességet kívánó, emberfölötti megpróbáltatásokkal. Hiszen az utazásokban nem is ez a fontos és komoly utazó nem is kíván részesülni bennük.

Jankó János példát szolgáltatott a hivatásukra komolyan készülő geográfusnövendékeknek: Nem elég az, hogy az egyetem padjaiban üljete, és a szemináriumokban szorgoskodjatek. Menjete, míg fiatalok és erősek vagyte! Menjete – ha nem nyílik rá másképpen mód – kerékpáron, vagy gyalog! Tűzete ki magatek elé valamely komoly, tudományos célt, valamely részletkérdés tanulmányozását, amelyet, a nyári szünidő keretén belül meg lehet valósítani, és igyekezete azt megoldani. Ha annyi kitartással járjatek a világot, mint a jól ismert,

német vándordiákok, és annyi ismeretet, helyi tapasztalatot gyűjtötök, mint Jankó János, új, erős hajtás sarjad a magyar földrajz-pedagógia fáján!

(megjelent: 1934, in: Bendefy-Benda László: *Magyar utazók Afrikában (I. Felfedezők)*, Budapest, Magyar–Etiópiai Expedíció Országos Bizottsága, 203–207. old.)